

CNV: CDA-voorstellen veelbelovende voorzet

D. TERPSTRA EN M. OOSTVEEN

In het rapport *'De druk van de ketel, Naar een levensloopstelsel voor duurzame arbeidsdeelname, en tijd en geld voor scholing, zorg en privé'* doet het Wetenschappelijk Instituut van het CDA voorstellen voor een nieuw stelsel dat aansluit bij de moderne levensloop van mensen. De aanzet die in het rapport wordt gegeven is veelbelovend, de uitwerking is wat mager, vindt het CNV.

In het rapport wordt terecht opgemerkt dat er nogal wat is veranderd in de afgelopen jaren. Niet alleen is de traditionele levensloop doorbroken, ook willen mensen meer rollen combineren. Verantwoordelijkheden zijn niet langer strikt naar sekse gescheiden. Vrouwen lijken nog steeds hoofdvantwoordelijk voor de zorg voor huis, haard en kinderen, maar blijven in toenemende mate betaalde arbeid verrichten nadat zij kinderen hebben gekregen. En mannen zijn steeds vaker bereid om wat van de tijd die zij aan betaalde arbeid besteden in te ruilen voor een grotere bijdrage aan de zorgtaken thuis. De Nederlandse samenleving is nog onvoldoende ingespeeld op deze veranderingen. Niet alleen is er een schromelijk gebrek aan voldoende en goede kinderopvang, ook de verlofmogelijkheden laten veel te wensen over.

Gezinsdal

Het CNV vindt met het CDA, dat de Algemene Wet Arbeid en Zorg, die door het kabinet werd gepresenteerd als hét kader voor de oplossingen rond het combineren van arbeid en zorg, absoluut niet voldoende is. Er is hiermee een ondoorzichtig woud aan voorzieningen, mogelijkheden en verlofvarianten gecreëerd, die aan het belangrijkste criterium niet voldoen. Namelijk de financiering ervan. Uit verschillende onderzoeken en vooral ook uit de praktijk blijkt telkens weer dat verlofregelingen waar geen inkomensvoorziening tegenover staat niet of nauwelijks gebruikt worden.

Het rapport noemt dit het 'gezinsdal'. In de periode waarin gezinnen het meest behoefte hebben aan tijd en geld, ontbreekt het hen juist het meest daaraan. De uitkomst lijkt voor velen dat de last van het combineren van werk en zorg te zwaar is.

Want niet alleen de inrichting van het persoonlijk leven is veranderd. Het CNV

D. TERPSTRA

M. OOSTVEEN

heeft al meerdere malen gewezen op de enorme veranderingen binnen arbeidsorganisaties. Een moderne werknemer wordt geconfronteerd met zeer hoge eisen. Werknemers moeten zich regelmatig laten bijscholen, van baan wisselen, de ene reorganisatie na de andere fusie doormaken. Ook wordt van steeds meer werknemers verwacht dat ze flexibel inzetbaar en altijd bereikbaar zijn. Een werkgever kan zijn medewerkers dan wel uitrusten met de modernste mobiele telefoons, computers met inbelfaciliteiten en fraaie lease-auto's; het zorgen voor kinderen vraagt nu eenmaal tijd, beschikbaarheid en energie. Ziekte en arbeidsongeschiktheid lijken voor velen de tol die ze moeten betalen, nog afgezien van de continuë hoogspanning waaronder veel gezinnen moeten functioneren. In het rapport stelt men dat het gezin dan ook bescherming behoeft. Uitgangspunt van de verschillende voorstellen is dat mensen in staat moeten worden gesteld om zelf een keuze te maken. Mensen moeten activiteiten kunnen combineren, die uit een oogpunt van persoonlijke ontwikkeling, zorg voor anderen en positieve binding aan de arbeidsmarkt noodzakelijk zijn. In een nieuw model moet bovendien rekening gehouden worden met de grotere differentiatie tussen mensen. Er moet ruimte zijn voor keuzevrijheid en een flexibele invulling. Het Wetenschappelijk Instituut stelt terecht dat de oplossingen zich moeten richten op het begin van de gezinsvorming. Dan immers worden de interne verhoudingen tussen mannen en vrouwen voor lange tijd vastgesteld. Bovendien komen er dan zeer verschillende eisen op mensen af. En juist in die periode moet er een balans gevonden worden.

Het CNV vindt met het CDA, dat de Algemene Wet Arbeid en Zorg, die door het kabinet werd gepresenteerd absoluut niet voldoende is.

Levensloopstelsel

Tot zover kan het CNV helemaal meegaan met de lijn van het rapport, maar de keuzes waar mannen en vrouwen van nu voor staan worden te negatief omschreven. Ervoor kiezen om helemaal zelf voor de kinderen te zorgen betekent een belemmering op zelfontplooiing, afstand tot de arbeidsmarkt en leidt ook nog eens tot een drastische inkomensval. Kiezen voor de arbeidsmarkt houdt in dat je erg weinig tijd met je kinderen kan doorbrengen en het allebei willen doen (wat de wens is van de meeste mensen) leidt tot het zich in bochten moeten wringen wegens ontbrekende voorzieningen en heeft ook een inkomensval tot gevolg.

We zullen ons toch moeten realiseren dat kiezen ook betekent dat je de gevolgen van je keuze draagt. Mensen kunnen niet alles hebben, maar dat neemt niet weg dat een modern beleid (dat ook gericht armoede wil bestrijden) zich er inderdaad rekenschap van geeft dat mensen met kinderen het extra zwaar hebben. Dat betekent niet dat alle kosten gecompenseerd hoeven te worden. Het CNV vindt immers dat mensen de vrijheid moeten hebben om te kiezen, maar ook

dat mensen de consequenties op de koop toe moeten nemen. Ook het CNV wil bij het ondersteunen van zorg overigens ver gaan: wij zijn van mening dat het uitgangspunt van deze discussie de zorg moet zijn. Zorgtaken behoren bij het leven van elk mens en daar omheen moet het werk geregeld worden. Inhoudelijk kunnen wij ons dus vinden in de lijn dat er op korte termijn zeker op financieel terrein goede regelingen moeten komen voor mensen die nu zorgtaken combineren met een betaalde baan.

Het CDA introduceert vervolgens het levensloopstelsel. De doelstellingen daarvan zijn de keuzevrijheid, het verminderen van de druk op gezinnen, het ruimte bieden aan wensen van mensen in diverse levensfasen (nadrukkelijk ook senioren) en de mogelijkheid om meer activiteiten in één levensfase te kunnen combineren. Zo moeten mensen in staat worden gesteld om in elke levensfase hun eigen leven ter hand te nemen. Tot zover nog steeds erg veelbelovend.

De voorstellen die dan volgen zijn interessant, ook al zijn er zeker kanttekeningen bij te maken. Rond de verantwoordelijkheid van de overheid en sociale partners past wel de kanttekening dat wij van mening zijn dat de overheid basiszaken moet regelen. Het rapport breidt slechts enige, reeds bestaande regelingen uit.

Een inkomensafhankelijke ouderkorting en het uitbreiden van ouderschapsverlof zijn niet zo schokkend. Het kernvoorstel is de levensloopverzekering. Opvallend en nieuw is dat mensen betaald verlof kunnen opnemen, dat ze achteraf kunnen betalen. Dat kan nu niet. Het kabinet heeft een verlofspaarmogelijkheid gecreëerd. Dit verlof kan pas worden opgenomen als er voldoende gespaard is. Toch kleeft er aan dit sympathieke voorstel een aantal bezwaren. Die richten zich met name op het achteraf terug betalen van verlofperioden. Het is moeilijk om mensen keuzes te laten maken, waar zij pas een aantal jaren later voor moeten betalen. Immers, wie zegt dat hun gezondheid of gezinssituatie hen zal toestaan later weer meer te gaan werken? En dan hebben we het nog niet over de externe omstandigheden: wie garandeert dat er na die jaren voldoende werkgelegenheid is? Door zekerheidsstelling via pensioenverzekeringen wordt er een hypotheek op de toekomst genomen. Wat als mensen buiten hun schuld om hun verlofclaim niet kunnen terugbetalen, gaan zij dan een arme oude dag tegemoet? Of draaien anderen op voor dit gat? Natuurlijk, alles is te verzekeren, maar het moet wel betaalbaar zijn en blijven. Uitwerkingen en mogelijke alternatieven zijn hier gewenst.

Het CNV vindt dat mensen de vrijheid moeten hebben om te kiezen, maar ook dat mensen dan de consequenties op de koop toe moeten nemen.

Cultuurverandering

Ondanks de veelbelovende voorstellen mist het CNV belangrijke onderdelen als het langerdurend zorgverlof (zorg voor ernstig zieke familieleden) in de levens-

loopverzekering. Het CDA wil dat verdisconteren in patiënt gebonden budgetten, maar het is de vraag of het niet consequenter is dit in de levensloop te verdisconteren en/of wettelijk te ondersteunen via verlofaanspraken. Juist de ruimte voor dit soort zorg is hard nodig in een samenleving waarin ieder werkt en zorgt voor het eigen gezin. Het lijkt erop dat een zeer groot deel van de verantwoordelijkheid van de invulling bij sociale partners wordt neergelegd, waardoor het een conjunctuurgevoelig issue wordt. En wat te doen met die duizenden werknemers die wel zorgtaken hebben maar niet onder een CAO vallen?

Het CNV vindt dat de problematiek van de combinatie van zorg en arbeid niet is op te lossen door een verruiming en financiering van verlofvormen alleen. Het gaat toch eerst en vooral om de dagelijkse praktijk die moet worden aangepakt. Daarbij gaat het om meer fatsoenlijk werk in deeltijd, het acceptabel maken van deeltijdbanen voor mannen, de zorgvriendelijkheid van ondernemingen, mogelijkheden voor werknemers om zeggenschap uit te oefenen over de eigen arbeidstijden. Het gaat over kinderopvang en de toegankelijkheid en kwaliteit daarvan. Het gaat om het afstemmen van schooltijden op werktijden. Om het goed regelen van tussenschoolse en buitenschoolse opvang. Om zaken als zwemlessen zo te organiseren dat het ook voor werkende ouders te doen is. Maar vooral gaat het om het veranderen van de cultuur in Nederland. Om het veranderen van normen en waarden en opvattingen. Opvattingen over goed moederschap, goed ouderschap. Over wat van een werknemer verwacht mag en kan worden.

Het CNV vindt dat er op zeer korte termijn een integrale aanpak moet komen, die tegemoet komt aan de zorgen en behoeften in dezen. Het actuele hap-snap-beleid van een maatregeltje hier en een verlofje daar moet omgebogen worden naar een structureel en samenhangend beleid. Als dat niet gebeurt, lopen we over een paar jaar – en velen nu al – inderdaad tegen enorme problemen aan. Het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA heeft in elk geval een voorzet gegeven.

Doekle Terpstra, voorzitter vakcentrale CNV, en Marjon Oostveen, senior adviseur vakcentrale CNV.